

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Харківський національний університет внутрішніх справ

Факультет № 3

Кафедра педагогіки та психології

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ**

з навчальної дисципліни

«МЕТОДИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

обов'язкових компонент освітньо-наукової програми

другого (магістерського) рівня вищої освіти

за спеціальністю **053 «Психологія»**

Харків 2022

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 22.12.2022 № 12

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 3
Протокол від 21.12.2022 № 13

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 21.12.2022 № 12

Розглянуто на засіданні кафедри педагогіки та психології
(протокол від 08.12.2022 № 22)

Розробник: завідувач кафедри педагогіки та психології, доктор педагогічних наук, професор **Олена ФЕДОРЕНКО**.

Рецензенти:

1. Професор кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор педагогічних наук, доцент **Ольга МАРЧЕНКО**.

2. Завідувач кафедри психології та педагогіки Національної академії Національної гвардії України, кандидат психологічних наук, доцент **Станіслав ЛАРІОНОВ**

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						В
	Усього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 2							
Тема № 1. Наука як система знань і сфера людської діяльності: поняття, ознаки, класифікація, функції	14	2		2		10	екзамен
Тема № 2. Загальна характеристика наукового дослідження	16	4		4		8	
Тема № 3. Структура і логіка наукового дослідження.	14	4		2		8	
Тема № 4. Методи емпіричного дослідження.	18	4		4		10	
Тема № 5. Методи теоретичного дослідження.	14	4		4		10	
Тема № 6. Оформлення та форми впровадження результатів наукового дослідження	12	2		2		8	
Тема № 7. Бібліотечно-бібліографічні джерела та Інтернет-ресурси науково-дослідної та дослідно-конструкторської діяльності.	14	2		2		10	
Тема № 8. Експертиза як невід’ємна складова науково-дослідної діяльності.	14	2		2		10	
Всього за семестр № 2	120	24		22		74	

1.1 Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 2							
Тема № 1. Наука як система знань і сфера людської діяльності: поняття, ознаки, класифікація, функції	16	2	-	-	-	14	екзамен
Тема № 2. Загальна характеристика наукового дослідження	16	2	-	2	-	12	
Тема № 3. Структура і логіка наукового дослідження.	14	-	-	-	-	14	
Тема № 4. Методи емпіричного дослідження.	16	2		2		12	
Тема № 5. Методи теоретичного дослідження.	16	2	-	2	-	12	
Тема № 6. Оформлення та форми впровадження результатів наукового дослідження	14	2	-	2	-	10	
Тема № 7. Бібліотечно-бібліографічні джерела та Інтернет-ресурси науково-дослідної та дослідно-конструкторської діяльності.	14	-	-	-	-	14	
Тема № 8. Експертиза як невід’ємна складова науково-дослідної діяльності.	14	-	-	-	-	14	
Всього за семестр № 2:	120	10		8		102	

2. Методичні вказівки до практичних занять

Тема № 1. Наука як система знань і сфера людської діяльності: поняття, ознаки, класифікація, функції.

Практичне заняття: Наука: складники системи знань, класифікація, функції.

Навчальна мета заняття: з'ясувати сутність науки як системи наукових

знань як сфери людської діяльності, уточнити класифікацію наук за різними підставами, визначити функції науки.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання).

Навчальні питання:

1. Складники наукової системи знань.
2. Класифікація наук.
3. Функції науки.

Методичні вказівки до першого питання:

За першим питанням доцільно уточнити двобічну сутність поняття науки як системи знань та сфери людської діяльності. Ознайомитися зі складниками системи наукових знань. Визначити функції науки.

Методичні вказівки до другого питання:

Визначити підстави для класифікації наук.

Ознайомитися з класифікацією наук, запропоновану ВАК. Ознайомитися з проєктом Переліку наукових спеціальностей за галузями науки, який розроблено відповідно до статті 42 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність».

Методичні вказівки до третього питання:

Визначити функції науки: пізнавальну, світоглядну, виробничу, соціальні, культурні. Уточнити функції юридичної науки.

Теми рефератів

1. Сутність і методологічні засади навчання.
2. Форми і види науково-дослідної роботи студентів.
3. Наукова робота студентів.
4. Методи організації науково-дослідної роботи студентів (курсантів).

Література

Нормативно-правові акти

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19>.
3. Про інформацію: Закон України від 02.10.92 № 2658-XII (зі змінами 01.01.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.
4. Про науково-технічну інформацію: Закон України від 25.06.93 № 3323-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3322-12#Text>.
5. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки: Закон України від 11.07.2001 р. № 2623-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-14>.
6. Про освіту: Закон України від 05.07.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

Основна

1. Важинський С. Є., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень: навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с. (<https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/03/vajinskii-posibnyk.pdf>).

2. Коробочка О. М. Методологія та організація наукових досліджень : конспект лекцій. Дніпродзержинськ : ДДТУ, 2015. 100 с. (<http://lib.istu.edu.ua/index.php?p=23&id=3740>).
3. Швець Ф. Д. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Рівне: НУВГП, 2016. 151 с. (<http://ep3.nuwm.edu.ua/3946/>).

Допоміжна:

1. Христинченко Н. П. Суб'єкти наукової діяльності в Україні. *Наше право*. 2014. № 5. С. 50-53. (http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nashp_2014_5_10).

Інформаційні ресурси

Національна бібліотека України ім. І. І. Вернадського www.nbuv.gov.ua.

Тема № 2. Загальна характеристика наукового дослідження.

Практичне заняття. Загальна характеристика наукового дослідження.

Навчальна мета: Сформувати у здобувачів уявлення про наукове дослідження, їх види, етапи реалізації. Розвивати вміння застосовувати знання стосовно основних характеристик наукового дослідження у проведенні наукового пошуку.

Кількість годин - 4 год. (денна форма навчання), 2 год. (заочна форма навчання)

Навчальні питання:

1. Поняття про «наукове дослідження». Основні ознаки наукового дослідження (новизна питання; доказовість висновків). Характеристика наукового дослідження.
2. Рівні (емпіричний і теоретичний) дослідження. Характеристика емпіричного і теоретичного рівнів, їх етапи реалізації.
3. Види наукових досліджень (фундаментальні, прикладні, розробки)

Методичні вказівки:

1. Здобувачі повинні визначати поняття «наукове дослідження». Надавати характеристику його основним ознакам (новизні та актуальності).
2. Здобувачі повинні знати сутність і особливості емпіричного і теоретичного рівнів дослідження, їх основні етапи реалізації.
3. Визначати і наводити приклади фундаментальних і прикладних досліджень.

Питання до обговорення:

1. Охарактеризуйте сутність наукового дослідження.
2. Обґрунтуйте необхідність новизни наукового дослідження.
3. Обґрунтуйте необхідність актуальності наукового дослідження.
4. Дайте характеристику емпіричного рівня дослідження.
5. Охарактеризуйте теоретичний рівень дослідження.

6. Дайте визначення понять «методологія» і «метод» наукового дослідження.

7. Назвіть основні ознаки фундаментальних досліджень.

8. В чому сутність прикладних наукових досліджень? Обґрунтуйте їх зв'язок з фундаментальними науковими дослідженнями. Наведіть приклади.

Теми рефератів:

1. Поняття про науковий метод; види методів дослідження.
2. Гіпотеза дослідження. Види гіпотез.

Література

Нормативно-правові акти

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19>.
3. Про інформацію: Закон України від 02.10.92 № 2658-XII (зі змінами 01.01.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.
4. Про науково-технічну інформацію: Закон України від 25.06.93 № 3323-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3322-12#Text>.
5. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки: Закон України від 11.07.2001 р. № 2623-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-14>.
6. Про освіту: Закон України від 05.07.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

Основна

4. Важинський С. Є., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень: навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с. (<https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/03/vajinskii-posibnyk.pdf>).
5. Коробочка О. М. Методологія та організація наукових досліджень : конспект лекцій. Дніпродзержинськ : ДДТУ, 2015. 100 с. (<http://lib.istu.edu.ua/index.php?p=23&id=3740>).
6. Швець Ф. Д. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Рівне: НУВГП, 2016. 151 с. (<http://ep3.nuwm.edu.ua/3946/>).

Допоміжна:

2. Христинченко Н. П. Суб'єкти наукової діяльності в Україні. *Наше право*. 2014. № 5. С. 50-53. (http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nashp_2014_5_10).

Інформаційні ресурси

Національна бібліотека України ім. І. І. Вернадського www.nbuv.gov.ua.

Тема № 3. Структура і логіка наукового дослідження.

Практичне заняття. Структура і логіка наукового дослідження.

Навчальна мета: Сформувати у здобувачів уявлення про структуру і логіку наукового дослідження. Розвивати вміння застосовувати знання щодо

виокремлення структурних компонентів дослідження в структурування особистого наукового дослідження.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання).

Навчальні питання:

1. Поняття про структуру наукового дослідження. Методологічна і процедурна частини дослідження.
2. Постановка проблеми і формулювання теми дослідження.
3. Об'єкт, предмет, мета, завдання дослідження.
4. Гіпотеза дослідження, особливості її формулювання.

Методичні вказівки:

1. Здобувачі повинні знати основні складові методологічної і процедурної сторін дослідження; вміти розкривати їх зміст.
2. Здобувачі повинні вміти визначати наукову проблему, формулювати її, науково коректно формулювати тему.
3. Здобувачі повинні вміти визначати об'єкт, предмет, мету і завдання наукового дослідження (на прикладі власної теми дисертаційного дослідження)..

Питання до обговорення:

1. Поясніть сутність поняття «проблема наукового дослідження». Розкрийте етапи її розв'язання.
2. Обґрунтуйте зв'язок проблеми дослідження та її актуальності.
3. Поясніть і наведіть приклади того (явищ, процесів тощо), що може стати об'єктом і предметом наукового пошуку.
4. Назвіть особливості формулювання мети дослідження.
5. Дайте визначення і поясніть поняття «тема дослідження».
6. Назвіть основні критерії перспективності теми наукового дослідження.
7. Дайте характеристику поняття «гіпотеза дослідження». Назвіть види гіпотез, розкрийте їх зміст.

Література

Нормативно-правові акти

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19>.
3. Про інформацію: Закон України від 02.10.92 № 2658-XII (зі змінами 01.01.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.
4. Про науково-технічну інформацію: Закон України від 25.06.93 № 3323-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3322-12#Text>.
5. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки: Закон України від 11.07.2001 р. № 2623-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-14>.
6. Про освіту: Закон України від 05.07.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

Основна

7. Важинський С. Є., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень: навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с. (<https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/03/vajinskii-posibnyk.pdf>).
8. Коробочка О. М. Методологія та організація наукових досліджень : конспект лекцій. Дніпродзержинськ : ДДТУ, 2015. 100 с. (<http://lib.istu.edu.ua/index.php?p=23&id=3740>).
9. Швець Ф. Д. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Рівне: НУВГП, 2016. 151 с. (<http://ep3.nuwm.edu.ua/3946/>).

Допоміжна:

3. Христинченко Н. П. Суб'єкти наукової діяльності в Україні. *Наше право*. 2014. № 5. С. 50-53. (http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nashp_2014_5_10).

Інформаційні ресурси

Національна бібліотека України ім. І. І. Вернадського www.nbuv.gov.ua.

Тема № 4. Методи емпіричного дослідження.

Практичне заняття. Методи емпіричного дослідження.

Навчальна мета: Сформувати у здобувачів уявлення про сутність методів емпіричного дослідження та особливості їх використання у науковому пошуку.

Кількість годин – 4 години (денна форма), 2 години (заочна форма).

Навчальні питання:

1. Загальна характеристика методів емпіричного дослідження.
2. Спостереження.
3. Експеримент, його види; особливості організації.
4. Анкетування як метод дослідження. Види анкетування (контактне, заочне, анкетування в засобах масової інформації, пілотне анкетування).
5. Опитування.
6. Інтерв'ю, його різновиди.
7. Тестування. Види тестів.
8. Метод експертних оцінок. Метод вивчення документів.

Методичні вказівки:

1. Здобувачі повинні вміти чітко формулювати в чому полягає сутність методів емпіричного дослідження.
2. Здобувачі повинні знати сутність метода спостереження та особливості його використання.
3. Здобувачі повинні обґрунтовано пояснювати сутність експерименту, як метода дослідження.
4. Розкривати сутність метода анкетування, опитування і тестування. Чітко визначати спільні і відмінні сторони цих методів.
5. Надавати характеристику метода експертних оцінок.
6. Розкривати сутність методу вивчення документів.

Питання до обговорення:

1. Розкрийте сутність метода спостереження.
2. Охарактеризуйте експеримент, як метод дослідження, його види та етапи здійснення.
3. Проаналізуйте можливості методів анкетування, тестування, опитування.
4. У чому полягає особливості інтерв'ю як метода дослідження?
5. Охарактеризуйте метод експертних оцінок.
6. Розкрийте мету і можливості застосування методу вивчення документів. Наведіть приклади документів, які можуть стати об'єктом наукового дослідження.

План проведення заняття:

I. Вступу до заняття.

Ознайомлення з темою заняття. Здобувачі вищої освіти повинні знати предмет, структуру і основні методи, що використовуються в психолого-педагогічних дослідженнях.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1. Загальна характеристика методів емпіричного дослідження.
Експеримент, його види; особливості організації.

Експеримент – це комплекс методів дослідження, який забезпечує науково-об'єктивну перевірку правильності обґрунтованої на початку дослідження гіпотези. Він дозволяє перевірити ефективність тих чи інших інновацій, порівняти значущість різних факторів у структурі педагогічного процесу і вибрати найкраще (оптимальне) для відповідних ситуацій їх поєднання, виявити необхідні умови повної реалізації освітянських завдань. Експеримент дозволяє виявляти зв'язки між явищами, вивчати закономірності, що є характерними для досліджуваного процесу.

Дві групи: одна — експериментальна, друга — контрольна.

Враховується характеристика студентів і групи в цілому. Для підвищення об'єктивності результатів дослідження, а також виключення впливу особливостей тієї чи іншої групи проводиться перехресне вивчення, під час якого послідовно змінюються експериментальні групи.

Експеримент природний — особливий вид експерименту, за якого досліджувані особи не знають про те, що вони вивчаються, педагогом чи психологом.

2. Анкетування як метод дослідження. Види анкетування (контактне, заочне, анкетування в засобах масової інформації, пілотне анкетування). Спостереження. Опитування. Інтерв'ю, його різновиди. Тестування. Види тестів.

Анкетування — це метод, який базується на опитуванні людей і призначається для проведення масштабного збору даних. Засновником використання цього методу був американський психолог і педагог Г.С. Гапп, який за допомогою анкети вивчав різні сторони психіки дітей та молоді.

Анкета — упорядкований за змістом і формою перелік питань та висловлювань у вигляді опитувальної карти, яка передбачає жорстко

фіксований порядок і структуру, точні вказівки щодо способів відповідей, при цьому відповіді реєструються респондентом або сам на сам, або в присутності анкетуючого.

За своїми функціями питання анкети можуть бути:

а) фільтруючими, наприклад, якщо Вас цікавлять відповіді тих, хто віддає перевагу класичній музиці, то в анкеті можна сформулювати таке запитання: "Який із творів І. Баха справив на Вас велике враження?";

б) основними;

в) контрольними, основна функція яких полягає в перевірці достовірної інформації.

За формою анкети можуть бути:

а) відкритими — у них респондент відповідає на запитання за своїм вибором, у відповідності до своїх бажань у відношенні до форми і змісту відповідей: "Яку літературу Ви переважно читаете у вільний час?";

б) закритими, запитання яких передбачають тільки відповіді типу "так", "ні", "не знаю" ("Вам важко стримувати себе, коли на Вас кричать?") або відповіді за заданими оцінками в балах. Наприклад, на запитання: "Вам подобається "притягувати" до себе конфліктні ситуації?" варіанти відповідей: 0 — ні, 1 — іноді, 2 — часто, 3 — так.

Спостереження є важливим методом у будь-якій науці. На відміну від щоденного, стратегія спостереження в експерименті завжди повинна бути цілеспрямованою, певною мірою спланованою, пошуковою.

ІІІ. Порядок проведення заключної частини заняття.

Підводимо підсумок проведеного практичного заняття. Визначаємо уміння та знання здобувачів вищої освіти, які здобули у ході заняття

Література

Нормативно-правові акти

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19>.
3. Про інформацію: Закон України від 02.10.92 № 2658-XII (зі змінами 01.01.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.
4. Про науково-технічну інформацію: Закон України від 25.06.93 № 3323-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3322-12#Text>.
5. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки: Закон України від 11.07.2001 р. № 2623-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-14>.
6. Про освіту: Закон України від 05.07.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

Основна

10. Важинський С. Є., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень: навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с. (<https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/03/vajinskii-posibnyk.pdf>).
11. Коробочка О. М. Методологія та організація наукових досліджень :

конспект лекцій. Дніпродзержинськ : ДДТУ, 2015. 100 с. (<http://lib.istu.edu.ua/index.php?p=23&id=3740>).

12. Швець Ф. Д. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Рівне: НУВГП, 2016. 151 с. (<http://ep3.nuwm.edu.ua/3946/>).

Допоміжна:

4. Христинченко Н. П. Суб'єкти наукової діяльності в Україні. *Наше право*. 2014. № 5. С. 50-53. (http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nashp_2014_5_10).

Інформаційні ресурси

Національна бібліотека України ім. І. І. Вернадського www.nbuv.gov.ua.

Тема № 5. Методи теоретичного дослідження.

Практичне заняття. Методи теоретичного дослідження.

Навчальна мета: Сформувати у здобувачів уявлення про методи теоретичного дослідження, особливості їх використання у процесі наукового дослідження.

Кількість годин – 4 години (денна форма), 2 години (заочна форма).

Навчальні питання:

1. Загальна характеристика методів теоретичного дослідження.
2. Ідеалізація. Формалізація. Аксиоматичний метод. Історичний метод.
3. Аналіз і синтез. Метод системного аналізу.
4. Абстрагування. Узагальнення. Порівняння.
5. Методи індукції та дедукції.
6. Моделювання.

Методичні вказівки:

1. Здобувачі повинні вміти надавати характеристику і розкривати зміст методам теоретичного дослідження.
2. Розкривати сутність методів ідеалізації, формалізації, аксіоматичного та історичного методів.
3. Надавати характеристику методам системного аналізу, аналізу та синтезу.
4. Розкривати зміст і особливості використання у науковому дослідженні методів абстрагування, узагальнення, порівняння.
5. Надавати характеристику методам індукції та дедукції. Наводити приклади.
6. Розкривати сутність і наводити приклади використання методу моделювання.

Питання до обговорення:

1. Розгляньте особливості ідеалізації, формалізації, аксіоматичного та історичного методів.
2. Охарактеризуйте методи системного аналізу, аналізу та синтезу.

3. Дайте характеристику методів абстрагування, узагальнення, порівняння.

4. У чому виявляється взаємозалежність культури слухання і культури говоріння в управлінському спілкуванні?

5. У чому сутність методів індукції та дедукції? Наведіть приклади.

6. Охарактеризуйте метод моделювання.

Хід проведення заняття:

I. Вступу до заняття.

Ознайомлення з темою заняття. Здобувачі вищої освіти повинні знати предмет, структуру і основні методи, що використовуються в психолого-педагогічних дослідженнях.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1. Загальна характеристика методів теоретичного дослідження. Ідеалізація. Формалізація. Аксиоматичний метод. Історичний метод.

Метод моделювання тісно пов'язаний з такими іншими методами, як ідеалізація та формалізація. *Ідеалізація* – уявне конструювання понять про об'єкти, що не існують і не здійснених у дійсності, але таких, для яких є прообрази в реальному світі /абсолютно чорне тіло, крапка, окружність, інерція, лінія й т.д.

Формалізація – це метод, за допомогою якого змістовне знання відображується у формалізованій мові. Формалізація основана на мисленні, що дозволяє відображати основні закономірності й процеси розвитку об'єктів навколишнього світу в знаковій формі за допомогою спеціальних знаків, символів, формул чи формалізованих мов.

Штучні мови. Що використовуються у формалізації, порівняно з природною мовою більш самостійні й незалежні від матеріального носія знаку. Операція з природними мовними знаками є змістовними, а операції зі знаками штучної мови мають формальний характер.

Формалізація пов'язана, як правило, з використанням математичного апарата, а також широко застосовуються під час математичного моделювання досліджуваних явищ і процесів. Методом формалізації користуються на всіх етапах наукового дослідження, поєднуючи його з іншими методами. При цьому особливого значення використання формалізації набуває на етапах розробки теоретичних основ і передумов дослідження, а також узагальненні результатів теоретичного й експериментального дослідження.

Формалізація – метод вивчення різноманітних об'єктів шляхом зображення їхньої структури у знаковій формі за допомогою штучних мов, наприклад мовою математики.

Аксиоматичний метод – метод побудови наукової теорії, за якого деякі твердження приймаються без доведень, а всі інші знання виводяться з них відповідно до певних логічних правил.

Гіпотеза та припущення. У становленні теорій як системи наукового знання найважливішу роль відіграє гіпотеза. Гіпотеза є формою осмислення фактичного матеріалу, формою переходу від фактів до законів.

Розвиток гіпотези відбувається за трьома стадіями:

- накопичення фактичного матеріалу та висловлювання на його основі припущень;

- формування гіпотези, тобто виведення наслідків зі зробленого припущення, розгортання на його основі прийнятної теорії;

- перевірка отриманих результатів на практиці та на їхній основі уточнення гіпотези. Якщо при перевірці наслідок відповідає дійсності, то гіпотеза перетворюється на наукову теорію.

- *Історичний метод* дає змогу дослідити виникнення, формування та розвиток процесів і подій у хронологічній послідовності з метою виявлення внутрішніх та зовнішніх зв'язків, закономірностей та суперечностей. Один з основних методів наукового пізнання в суспільних науках.

2. Аналіз і синтез. Метод системного аналізу. Абстрагування. Узагальнення. Порівняння. Методи індукції та дедукції. Моделювання.

Аналіз і синтез. Аналіз – метод пізнання, який дає змогу поділити предмети дослідження на складові частини (природні елементи об'єкта або його властивості та відношення). *Синтез*, навпаки, примикає з'єднання окремих частин чи риси предмета в єдине ціле. Аналіз і синтез взаємопов'язані, вони являють собою єдність протилежностей.

Аналіз і синтез бувають:

- прямим, або емпіричним (використовується для виділення окремих частин об'єкта, виявлення його властивостей, найпростіших вимірювань тощо);

- зворотним, або елементарно-теоретичним (базується на деяких теоретичних міркуваннях стосовно причинно-наслідкового зв'язку різних явищ або дії будь-якої закономірності. При цьому виділяються та з'єднуються явища, які здаються суттєвими, а другорядні ігноруються);

- структурно-генетичним (вимагає виокремлення у складному явищі таких елементів, які мають вирішальний вплив на всі інші сторони об'єкта).

Системний підхід полягає в комплексному дослідженні великих і складних об'єктів (систем), дослідженні їх як єдиного цілого з узгодженим функціонуванням усіх елементів і частин. Виходячи з цього принципу, треба вивчити кожен елемент системи в його зв'язку та взаємодії з іншими елементами, виявити вплив властивостей окремих частин системи на її поведінку в цілому, встановити емерджентні властивості системи і визначити оптимальний режим її функціонування.

Метод класифікації. Система класифікації визначається і характеризується використанням методу класифікації, ознаками класифікації, послідовністю і кількістю рівнів класифікації, кількістю угруповань.

Система класифікації – це сукупність методів і правил розподілу множини об'єктів на підмножину відповідно до ознак схожості або несхожості.

Об'єкт класифікації – елемент класифікаційної множини.

Класифікаційне групування – підмножина об'єктів, отриманих у результаті класифікації.

Порівняння – метод наукового пізнання, за допомогою якого робиться висновок про подібність чи відмінність об'єктів пізнання. Цей метод дає можливість виявити кількісні якісні характеристики предметів, класифікувати, упорядкувати і оцінити їх.

Метод порівняння використовують при вивченні сукупності однорідних об'єктів (предметів, явищ), що утворюють певний клас і мають істотні для зіставлення властивостей (ознаки, характеристики, параметри). Під час реалізації методу порівняння можуть мати місце дві ситуації:

- порівняння предметів наочного досвіду, безпосереднє спостереження яких можливим;
- порівняння міркувань про предмети, а отже, певних абстракцій, на яких засновані на міркування.

Методологічна *специфіка порівняння* полягає в наступному:

- порівняння має сенс тільки у межах сукупності предметів, що утворюють їх певний клас;
- порівняння предметів одного класу виконується за ознаками, суттєвими для започаткованого розгляду (при цьому предмети, порівняні за одною ознакою, можуть різнитися за іншими).

III. Проведення заключної частини заняття.

Підводимо підсумок проведеного практичного заняття. Визначаємо уміння та знання здобувачів вищої освіти, які здобули у ході заняття.

Література

Нормативно-правові акти

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19>.
3. Про інформацію: Закон України від 02.10.92 № 2658-XII (зі змінами 01.01.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.
4. Про науково-технічну інформацію: Закон України від 25.06.93 № 3323-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3322-12#Text>.
5. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки: Закон України від 11.07.2001 р. № 2623-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-14>.
6. Про освіту: Закон України від 05.07.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

Основна

13. Важинський С. Є., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень: навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с. (<https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/03/vajinskii-posibnyk.pdf>).
14. Коробочка О. М. Методологія та організація наукових досліджень : конспект лекцій. Дніпродзержинськ : ДДТУ, 2015. 100 с. (<http://lib.istuu.edu.ua/index.php?p=23&id=3740>).
15. Швець Ф. Д. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Рівне: НУВГП, 2016. 151 с. (<http://ep3.nuwm.edu.ua/3946/>).

Допоміжна:

5. Христинченко Н. П. Суб'єкти наукової діяльності в Україні. *Наше право*. 2014. № 5. С. 50-53. (http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nashp_2014_5_10).

Інформаційні ресурси

Національна бібліотека України ім. І. І. Вернадського www.nbuv.gov.ua.

Тема № 6. Оформлення та форми впровадження результатів наукового дослідження.

Практичне заняття. Оформлення та форми впровадження результатів наукового дослідження.

Навчальна мета: Сформувати у здобувачів уявлення особливості впровадження результатів наукового дослідження та їх оформлення.

Кількість годин – 2 години (денна форма), 2 години (заочна форма).

Навчальні питання:

1. Загальна характеристика форм впровадження результатів наукового дослідження.
2. Наукова монографія, наукова стаття, тези доповіді.
3. Магістерська робота як кваліфікаційне дослідження.
4. Методика написання наукової статті.
5. Методика написання тез доповіді.

Методичні вказівки:

1. Здобувачі повинні вміти надавати характеристику та виокремлювати особливості різних форм впровадження результатів наукового дослідження.
2. Здобувачі повинні розбиратися в особливостях методики написання наукової статті та тез доповіді.

Питання до обговорення:

1. Розгляньте особливості написання курсової та магістерської роботи.
2. Проаналізуйте в чому полягають особливості написання наукової статті та тез доповіді.

Хід проведення заняття:**I. Вступу до заняття.**

Ознайомлення з темою заняття. Здобувачі вищої освіти повинні знати особливості впровадження результатів наукового дослідження та їх оформлення.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1. Загальна характеристика форм впровадження результатів наукового дослідження. Наукова монографія, наукова стаття, тези доповіді. Методика написання наукової статті. Методика написання тез доповіді.

Публікація (publicatio – оголошую всенародно, оприлюднюю) – це доведення до загального відома за допомогою преси, радіомовлення або телебачення, розміщення в різних виданнях (газетах, журналах, книгах)

роботи (робіт), а також це текст, надрукований у будь-якому виданні.

Публікації виконують кілька *функцій*:

- оприлюднюють результати наукової роботи;
- сприяють встановленню пріоритету автора;
- свідчать про особистий внесок дослідника в розробку наукової проблеми;
- слугують підтвердженню достовірності основних результатів і висновків дисертації, новизни і наукового рівня її;
- підтверджують факт апробації та впровадження результатів;
- відображають основний зміст дисертації;
- фіксують завершення певного етапу дослідження або роботи загалом;
- забезпечують первинною науковою інформацією суспільство, сповіщають наукове співтовариство про появу нового наукового знання: перетворюють індивідуальний результат у загальне надбання та ін.

Науковим вважається видання результатів теоретичних або емпіричних досліджень, а також підготовлених науковцями до публікації пам'яток культури, історичних документів, літературних текстів. Воно призначене для фахівців відповідної галузі та наукової роботи. Наукові видання можуть бути двох груп:

- *науково-дослідні*;
- *джерелознавчі*.

До науково-дослідних належать:

- *монографія* (наукова праця, присвячена дослідженню однієї теми);
- *науковий реферат (автореферат)* - коротке викладення автором змісту наукового дослідження, дисертаційної роботи перед поданням її до захисту;
- *інформативний реферат* - коротке письмове викладення однієї наукової праці, що стисло висвітлює її зміст. Він акцентує увагу на нових повідомленнях;
- *тези доповідей*, а також матеріали наукової конференції (неперіодичний збірник підсумків конференції, доповідей, рекомендацій та рішень);
- *збірники наукових праць* (збірники матеріалів досліджень наукових статей, виконаних у наукових установах, навчальних закладах).

До другої групи наукових видань належать: джерелознавчі видання або наукові документальні видання, які містять пам'ятки культури та історичні документи, що пройшли текстологічне опрацювання, мають коментарі, вступи, статті, допоміжні покажчики тощо.

Серед наукових неперіодичних видань можна виділити:

- книги (книжкове видання обсягом понад 48 сторінок);
- брошури (книжкове видання обсягом від 4 до 48 сторінок).

Статус наукового видання потребує суворого дотримання вимог видавничого оформлення видання.

Статті наукового характеру друкуються переважно в наукових збірках або журналах.

Науковий журнал – журнал, що містить статті та матеріали досліджень теоретичного або прикладного характеру, призначений переважно фахівцям певної галузі науки. За цільовим призначенням наукові журнали поділяють на науково-теоретичні, науково-практичні та науково-методичні.

Розрізняють два види монографій – наукові та практичні.

Монографія – спеціальне наукове дослідження, присвячене літературному викладенню однієї проблеми. Монографія відрізняється від статті ширшою постановкою проблеми, аргументованістю роздумів, їх доказовістю, посиланням на докази (літературні джерела, показники роботи підприємств та ін.). Монографія зазвичай має довідковий апарат: список використаної літератури, хронологічний довідник, тематичний або іменний покажчик. Побудова монографії виражена самостійними структурними підрозділами, які мають заголовки, певну систему кодування таблиць, рисунків, схем та ін. Заголовки і підзаголовки розділів, параграфів повинні мати динамічне викладення матеріалу дослідження. Параграфи в разі потреби поділяють на пункти.

Дисертація за обраною темою дослідження не відрізняється архітектонікою від монографії. Вона має лише інше функціональне призначення.

Дисертація – кваліфікаційна наукова робота в певній галузі знань, яка містить сукупність наукових результатів і положень, висунутих автором для публічного захисту, і засвідчує особистий внесок автора в науку та його здобутки як науковця. Основою дисертації є виконані та опубліковані наукові праці, відкриття або великі винаходи, впроваджені у виробництво машини або технологічні процеси. Для оперативного ознайомлення з основним змістом, результатами, висновками і рекомендаціями автора дисертації складається автореферат, де висвітлюються його внесок у розроблення обраної проблеми, ступінь новизни і практична значущість результатів дослідження.

Тези – це коротко, точно, послідовно сформульовані основні ідеї, думки, положення наукової доповіді, повідомлення, статті або іншої наукової праці.

Тези доповіді – це опубліковані до початку наукової конференції (з'їзду, симпозіуму) матеріали попереднього характеру, що містять виклад основних аспектів наукової доповіді. Вони фіксують науковий пріоритет автора, містять матеріали, не викладені в інших публікаціях. Рекомендований обсяг тез наукової доповіді – 2–3 сторінки машинописного тексту через 1,5–2 інтервали. Можливий виклад однієї тези.

Реферат – короткий виклад змісту одного або декількох документів з певної теми. Обсяг реферату визначається специфікою теми і змістом документів, кількістю відомостей, їх науковою цінністю або практичним значенням. Його обсяг коливається від 500–2500 знаків до 20–24 сторінок.

Види рефератів: інформативні, розширені або зведені, наукові.

Стаття має просту структуру:

-вступ (постановка наукової проблеми, актуальність, зв'язок з найважливішими завданнями, що постають перед Україною, значення для

розвитку певної галузі науки і практики - 1 абзац або 5-10 рядків);

- основні дослідження і публікації з проблеми, за останній час, на яких спирається автор, проблеми виділення невирішених питань, яким присвячена стаття (0,5-2 сторінки машинописного тексту);

- формулювання мети статті (постановка завдання) - висловлюється головна ідея даної публікації, яка суттєво відрізняється від сучасних уявлень про проблему, доповнює або поглиблює вже відомі підходи; звертається увага на введення до наукового обігу нових фактів, висновків, рекомендацій, закономірностей або уточнення відомих раніше, але недостатньо вивчених. Мета статті випливає з постановки наукової проблеми та огляду основних публікацій з тем (1 абзац або 5-10 рядків);

- виклад змісту власного дослідження - основна частина статті. В ній висвітлюються основні положення і результати наукового дослідження, особисті ідеї, думки, отримані наукові факти, програма експерименту. Аналіз отриманих результатів, особистий внесок автора в реалізацію основних висновків тощо (5-6 сторінок).

- висновок, в якому формулюється основний умовивід автора, зміст висновків і рекомендацій, їх значення для теорії і практики, суспільна значущість та перспективи (1/3 сторінки).

При написанні наукової статті слід дотримуватись певних правил:

- у правому верхньому куті розміщується прізвище та ініціали автора; за необхідністю вказуються відомості, що доповнюють дані про автора;

- назва статті стисло відбиває її головну ідею, думку (краще до п'яти слів);

- ініціали ставлять перед прізвищем;

- слід уникати стилю наукового звіту;

- недоцільно ставити риторичні запитання; більше користуватись розповідними реченнями;

- не перевантажувати текст цифрами при переліках тих чи інших думок, положень, вимог;

- прийнятним у тексті є використання словосполучень переліку: «спочатку», «зрозуміло що», «на початку», «спершу», «потім», «дійсно», «далі», «нарешті», «по-перше», «по-друге», «можливо», «задумкою», «заданими», «між іншим», «в зв'язку з тим», «на відміну», «поряд з цим», тощо.

- цитати в статті використовуються дуже рідко (можна в дужках зробити посилання на ученого, який вперше дослідив проблему);

- усі посилання на авторитети подаються на початку статті, основний обсяг присвячується викладу власних думок автора;

- стаття має завершуватись конкретними висновками і рекомендаціями та додається список використаних джерел.

2. Магістерська робота як кваліфікаційне дослідження.

Магістерська робота – це самостійна науково-дослідницька кваліфікаційна робота, що синтезує підсумок теоретичної і практичної підготовки у межах обов'язкових та вибіркового компонентів освітньо-

професійної програми (ОПП) підготовки магістра за відповідною спеціальністю.

При підготовці магістерської роботи автор повинен уміти:

- формулювати мету і завдання дослідження, визначати його об'єкт і предмет;
- скласти план дослідження;
- вести бібліографічний пошук із застосуванням сучасних інформаційних технологій;
- використовувати сучасні методи наукового дослідження, модифікувати наявні та розробляти нові методи з урахуванням завдань конкретного дослідження.

Науковий керівник магістерської роботи:

- керує підготовкою роботи;
- формує разом зі слухачем завдання на підготовку роботи;
- надає допомогу в розробці календарного графіка написання роботи;
- рекомендує необхідну основну літературу, довідкові та інші матеріали;
- контролює виконання графіка підготовки роботи;
- надає письмовий відгук по завершенню роботи.

III. Проведення заключної частини заняття.

Підводимо підсумок проведеного практичного заняття. Визначаємо уміння та знання здобувачів вищої освіти, які здобули у ході заняття.

Література

Нормативно-правові акти

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19>.
3. Про інформацію: Закон України від 02.10.92 № 2658-XII (зі змінами 01.01.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.
4. Про науково-технічну інформацію: Закон України від 25.06.93 № 3323-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3322-12#Text>.
5. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки: Закон України від 11.07.2001 р. № 2623-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-14>.
6. Про освіту: Закон України від 05.07.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

Основна

16. Вайжинський С. Є., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень: навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с. (<https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/03/vajinskii-posibnyk.pdf>).
17. Коробочка О. М. Методологія та організація наукових досліджень : конспект лекцій. Дніпродзержинськ : ДДТУ, 2015. 100 с. (<http://lib.istu.edu.ua/index.php?p=23&id=3740>).
18. Швець Ф. Д. Методологія та організація наукових досліджень: навч.

посіб. Рівне: НУВГП, 2016. 151 с. (<http://ep3.nuwm.edu.ua/3946/>).

Допоміжна:

6. Христинченко Н. П. Суб'єкти наукової діяльності в Україні. *Наше право*. 2014. № 5. С. 50-53. (http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nashp_2014_5_10).

Інформаційні ресурси

Національна бібліотека України ім. І. І. Вернадського www.nbuv.gov.ua.

Тема 7. Бібліотечно-бібліографічні джерела та Інтернет-ресурси науково-дослідної та дослідно-конструкторської діяльності.

Практичне заняття: Інформаційне забезпечення науково-дослідної та дослідно-конструкторської діяльності.

Навчальна мета заняття: ознайомитися з вимогами щодо інформаційного забезпечення науково-дослідної та дослідно-конструкторської діяльності.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання).

Навчальні питання:

1. Класифікація інформації. Види джерел інформації.
2. Особливості роботи з бібліотечними джерелами інформації.
3. Інформаційно-комунікаційні технології опрацювання науково-літературних джерел.

Методичні вказівки до першого питання

За першим питання доцільно розглянути класифікацію інформації за різними підставами. Так, наукова інформація поділяється на такі різновиди: природничо-наукова; техніко-технологічна; економічна; соціально-політична. Уточнити зміст наукового документа, або документа науково-технічної інформації. Документи науково-технічної інформації представлені такими основними групами: друковані, машинописні (рукописні). Друковані джерела інформації включають: навчальні матеріали; наукові матеріали; нормативні матеріали; статистичні матеріали; інші матеріали. Наукові матеріали видаються у вигляді монографій, узагальнюючих наукових праць, збірників статей, рефератів, тез, в яких висвітлюються різні наукові проблеми. Нормативні матеріали видаються органами законодавчої та виконавчої влади різних рівнів у вигляді законів, наказів, інструкцій, положень (стандартів) тощо і містять основні норми й правила та є основою для здійснення будь-якої діяльності. Група інших матеріалів представлена науково-популярними, рекламними, патентно-ліцензійними, довідковими, бібліографічними, виробничими матеріалами тощо. До рукописних документів відносять носії інформації, які не пройшли редакційно-видавничу обробку і не виготовлені поліграфічним способом (дисертації, науково-технічні звіти, документи обліку господарської діяльності тощо).

У контексті вивчення дисципліни особливу увагу доцільно звернути на зміст звіту з науково-дослідної роботи (НДР) - науково-технічного документа, який містить систематизовані дані про науково-дослідну роботу, описує процес чи

результати науково-технічного дослідження. Звіт з НДР є рукописною працею, яка оформлюється і розмножується в обмеженій кількості екземплярів (від трьох до п'яти). Обсяг звіту може коливатися від декількох аркушів, які оформляються у вигляді брошури, до декількох сотень аркушів, які оформляються у вигляді однієї чи декількох книг. Особливим видом рукописних документів є депоновані твори. Депонованими називаються наукові роботи, розраховані на обмежене коло користувачів. Депонування здійснюється централізовано органами науково-технічної інформації, функції яких в Україні виконує Інститут науково-технічної і економічної інформації. Відомості про депоновані твори оперативно наводяться у реферативних та інших журналах. Депонування здійснюється з метою ознайомлення вчених і спеціалістів з рукописами статей, оглядів, монографій, матеріалів конференцій, з'їздів, нарад і симпозіумів вузькоспеціального характеру, які недоцільно видавати масово (як книги, журнали, брошури).

У науковій діяльності застосовується поділ документальних джерел інформації на дві категорії: первинні і вторинні.

Звернути увагу на класифікацію інформаційного забезпечення науково-дослідного процесу: професійно-інформаційна комунікація; пізнавальність інформації; зміст інформаційного забезпечення.

Методичні вказівки до другого питання:

При розгляді другого питання доцільно звернути увагу на вивчення шляхів пошуку інформації в бібліотеці як культурно-освітньому закладі, що збирає друковані та рукописні матеріали, здійснює їх спеціальне опрацювання, організовує збереження та забезпечення книгами читачів.

Методичні вказівки до третього питання:

Сучасні технології дозволяють здійснювати пошук інформації через мережу Інтернет за допомогою пошукових систем та у бібліотеках. Звернути увагу на переваги пошуку інформації в Інтернет, головним принципом використання якого є відкритість. Через Інтернет можна знайти книги, журнали, дисертації, автореферати та іншу потрібну для наукової роботи літературу. Корисність цього способу полягає у тому, що можна працювати з каталогами бібліотек без відриву від роботи. Перед відвіданням бібліотеки для роботи з літературою проводиться пошук джерел, який можна здійснювати як в систематичному, так і в алфавітному каталогах. При пошуку інформації в Інтернет - бібліотеках використовуються загальні правила пошуку інформації в електронних базах даних.

Теми рефератів:

1. Основи наукового моделювання.
2. Основні функції та етапи побудови моделей систем.
3. Сутність, особливості та стиль наукового мислення.
4. Психологічні аспекти формування наукового мислення.
5. Історія розвиток бібліотек в Україні.

Нормативно-правові акти:

1. Про інформацію: Закон України від 02.10.92 № 2658-XII (зі змінами 01.01.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.

2. Про науково-технічну інформацію: Закон України від 25.06.93 № 3323-XII.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3322-12#Text>.

3. Про затвердження Порядку реєстрації та обліку відкритих науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт і дисертацій: Наказ Міністерства освіти і науки України від 27.10.2008 № 977. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0312-09#Text>.

Основна

1. Коробочка О. М. Методологія та організація наукових досліджень : конспект лекцій. Дніпродзержинськ : ДДТУ, 2015. 100 с. (<http://lib.istu.edu.ua/index.php?p=23&id=3740>).

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України ім. І. І. Вернадського www.nbuv.gov.ua.

Тема 8. Експертиза як невід’ємна складова науково-дослідної та дослідно-конструкторської діяльності.

Практичне заняття. Експертиза науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт.

Навчальна мета заняття: з’ясувати сутність експертизи науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт як способу забезпечення їх новизни, теоретичної та практичної значущості.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання).

Навчальні питання:

1. Сутність наукової експертизи фундаментальних і прикладних досліджень.
2. Суб’єкти експертизи у процесі науково-дослідної та дослідно-конструкторської діяльності.
3. Визначення ефективності науково-дослідної та дослідно-конструкторських робіт.

Методичні вказівки до першого питання:

Наукова експертиза є невід’ємним елементом фундаментальних і дослідних досліджень, спрямованим на забезпечення актуальності їх тематики, визначення їх рівня та суспільно-політичних наслідків. Контроль якості науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт здійснюється через звітування та систематичне наукове оцінювання результатів науково-дослідної роботи.

Методичні вказівки до другого питання:

До участі в експертизі НДДКР за Комплексними програмами за договорами залучаються фахівці з інших установ і організацій.

Науково-експертна робота проводиться з участю наукових і науково-педагогічних працівників у вчених радах, спеціалізованих і вчених радах, науково-технічних радах органів державної влади, робочих комісіях з підготовки проєктів нормативно-правових актів, програмних документів державного та регіонального рівнів, експертного оцінювання проєктів

нормативно-правових актів і наукових програм; рецензування наукових і науково-методичних програм.

Методичні вказівки до третього питання:

За третім питанням важливо усвідомити, що результатом НДДКР є досягнення наукового, науково-технічного, економічного, фінансово-економічного, соціального та екологічного ефектів. Необхідно усвідомити критерії ефективності науково-дослідної та дослідно-конструкторської діяльності, а саме: наукової значущості, обсягу наукової продукції, економії суспільних витрат.

Ефективність роботи науково-дослідної групи або організації оцінюють за кількома критеріями: середньорічним виробітком НДР (ДКР); кількістю впроваджених тем; економічною ефективністю від впровадження НДР (ДКР); загальним економічним ефектом; кількістю одержаних авторських свідоцтв та патентів на винаходи; кількістю проданих ліцензій або валютною виручкою. Корисно ознайомитися із спеціальними математичними методами оцінювання ефективності НДР (ДКР), зокрема критерієм новизни.

Теми рефератів:

1. Принципи наукової експертизи.
2. Математичні методи оцінювання ефективності науково-дослідної та дослідно-конструкторської діяльності.
3. Експертна діяльність наукових і науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти.

Література

Нормативно-правові акти:

1. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19>.
2. Про інформацію: Закон України від 02.10.92 № 2658-XII (зі змінами 01.01.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.
3. Про науково-технічну інформацію: Закон України від 25.06.93 № 3323-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3322-12#Text>.
4. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки: Закон України від 11.07.2001 р. № 2623-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-14>.
5. Про затвердження Порядку реєстрації та обліку відкритих науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт і дисертацій: Наказ Міністерства освіти і науки України від 27.10.2008 № 977. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0312-09#Text>.

Основна

1. Коробочка О. М. Методологія та організація наукових досліджень : конспект лекцій. Дніпродзержинськ : ДДТУ, 2015. 100 с. (<http://lib.istu.edu.ua/index.php?p=23&id=3740>).
1. Рябовол Л. Т. Система законодавства про наукову та науково-технічну діяльність. *Наукові записки. Серія: Право*. 2018. Вип. 5. С. 4-10. (https://www.cuspu.edu.ua/images/nauk_zapiski/pravo/5_2018/4-10.pdf).

Допоміжна:

1. Христинченко Н. П. Суб'єкти наукової діяльності в Україні. *Наше право*. 2014. № 5. С. 50-53. (http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nashp_2014_5_10)

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України ім. І. І. Вернадського www.nbuv.gov.ua.
2. Сайт журналу «Право України» <http://pravoua.com.ua/>
3. Головний правовий портал України <http://www.ligazakon.ua/>

3.Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. (зі змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>.
2. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
3. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19>.
4. Про інформацію: Закон України від 02.10.92 № 2658-XII (зі змінами 01.01.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.
5. Про науково-технічну інформацію: Закон України від 25.06.93 № 3323-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3322-12#Text>.
6. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки: Закон України від 11.07.2001 р. № 2623-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-14>.
7. Про освіту: Закон України від 05.07.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
8. «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій»: Закон України № 45 01.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16#Text>.
9. Про затвердження Порядку реєстрації та обліку відкритих науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт і дисертацій: Наказ Міністерства освіти і науки України від 27.10.2008 № 977. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0312-09#Text>.

Основна

1. Важинський С. Є., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень: навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с. (<https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/03/vajinskii-posibnyk.pdf>).
2. Новіков Є. А. Правове регулювання діяльності мережі трансферу

технологій : монографія. Харків : НДІ ПЗІР НАПрНУ, 2019. 173 с. (<https://ndipzir.org.ua/archives/5995>).

3. Коробочка О. М. Методологія та організація наукових досліджень : конспект лекцій. Дніпродзержинськ : ДДТУ, 2015. 100 с. (<http://lib.istu.edu.ua/index.php?p=23&id=3740>).

4. Рябовол Л. Т. Система законодавства про наукову та науково-технічну діяльність. *Наукові записки. Серія: Право*. 2018. Вип. 5. С. 4-10. (https://www.cuspu.edu.ua/images/nauk_zapiski/pravo/5_2018/4-10.pdf).

5. Швець Ф. Д. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Рівне: НУВГП, 2016. 151 с. (<http://ep3.nuwm.edu.ua/3946/>).

Допоміжна:

1. Баранова Ю. О. Методологічні правила порівняльно-правових досліджень: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.01. Одеса, 2015. 28 с. (<http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/3225>).

2. Габаковська Х. В. Дослідницький підхід як елемент методології у сучасній юриспруденції: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.01. Івано-Франківськ, 2018. 207 с. (http://ek.nlu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_01/cgiirbis_64.exe?C21COM=S&I21DBN=PRAVO&P21DBN=PRAVO&S21FMT=fullweb&S21ALL=%28%3C.%3EU%3D340.115%28043.3%29%3C.%3E%29&FT_REQUEST=&FT_PREFI X=&Z21ID=&S21STN=1&S21REF=5&S21CNR=20).

2. Христинченко Н. П. Суб'єкти наукової діяльності в Україні. *Наше право*. 2014. № 5. С. 50-53. (http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Nashp_2014_5_10)

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України ім. І. І. Вернадського www.nbuv.gov.ua.
2. Сайт Верховної Ради України (законодавство) <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/>
3. Сайт журналу «Право України» <http://pravoua.com.ua/>
4. Головний правовий портал України <http://www.ligazakon.ua/>